

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės
įvykių apžvalga

Nr. 13 (18) // 2010 09 08-10 01

EESC

Rytų Europos studijų centras

Lenkija peržiūri energetinius santykius su Rusija

Šių metų rugsėjo 8 – 11 d. Krynicoje (Lenkija) įvyko XX ekonomikos forumas „Europa po Lisabonos sutarties – strategijos ateičiai“. Forumo metu daugiausiai dėmesio skirta Rusijos ir ES santykiams. Europos Komisijos (EK) pirmininkas Jose Manuelis Barroso, Europos Parlamento pirmininkas Jerzy Buzekas, Lenkijos prezidentas Bronislavas Komorovskis ir Estijos prezidentas Toomas Hendrikas Ilvesas pabrėžė, kad Lenkija mažiau nei kitos šalys nukentėjo nuo pasaulinės ekonominės krizės, todėl Europos valstybės turėtų pasimokyti iš Lenkijos kaip įveikti ekonominio nuosmukio pasekmes. Lenkijos atstovai akcentavo, kad Lenkija daugiau neketina blokuoti ES ir Rusijos suartėjimo.

Lenkijos ministro pirmininko pavaduotojas ir ekonomikos ministras Valdemaras Pavliakas su ES energetikos reikalų komisaru Güntheriu Oettingeriu aptarė dujotiekio „Jamalas – Europa“ probleminius klausimus. EK siekia, kad Lenkija laikytųsi trečiojo ES energetikos paketo teisinių normų. Lenkija ketina atskirti „Jamalas – Europa“ dujotiekio ruožo einančio Lenkijos teritorija administravimą nuo dabar šį dujotiekį valdančios kompanijos „EuroPolGaz“ (48 proc. šios kompanijos akcijų priklauso „Gazprom“, 48 proc. – Lenkijos energetikos kompanijai PGNiG ir 4 proc. – „Gas-Trading“ kompanijai), o dujotiekio valdymą perduoti Lenkijos valstybinei bendrovei „Gaz-System“. Tokiu būdu prieigą prie dujotiekio turėtų ir kiti rinkos dalyviai, o valdymą perimtu nuo „Gazprom“ nepriklausomas operatorius. Rusijos gamtinių dujų kompanijos „Gazprom“ nuomone, minėtas dujotiekis buvo nutiestas anksčiau nei ES priėmė trečiąjį energetikos paketą, todėl šio paketo nuostatos „Jamalas – Europa“ dujotiekiui neturėtų būti taikomos. Be to, prisijungimas prie šio dujotiekio yra tik vienas – Baltarusijos teritorijoje, todėl jokios kitos kompanijos išskyrus „Gazprom“ šiuo dujotiekiu negalės tiekti gamtinių dujų. „Gazprom“ reikalauja pratęsti monopolines „EuroPolGaz“ valdymo teises iki 2045 metų ir sutinka pasirašyti tik tuos dokumentus, dėl kurių buvo susitarta anksčiau šiais metais.

Ekspertų nuomone, jei Lenkija siekia išvengti energetinės krizės šalyje, jai būtina dar šiais metais papildomai importuoti 2,5-3 mlrd. kubinių metrų gamtinių dujų. Lenkijos energetikos kompanija PGNiG be „Gazprom“ sutikimo nuo šių metų spalio 1 dienos ketino įsigyti apie 3 mlrd. kubinių metrų gamtinių dujų iš Vokietijos gamtinių dujų kompanijos „E.ON Ruhrgas“, kuri Rusijos teritorijoje išgauna dujas kartu su „Gazprom“. Lenkijos PGNiG sutartį su „E.ON Ruhrgas“ dėl dujų tiekimo pasirašė dar 2009 m., tačiau iki šiol negavo Ukrainos gamtinių transportavimo kompanijos „Naftogaz“ leidimo transportuoti gamtines dujas Ukrainos teritorija, kadangi kol kas nepasirašytas PGNiG susitarimas su „Gazprom“.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ua, Regnum.ru, Ng.ru, Forum-ekonomiczne.pl*
(Nuotrauka iš *Forum-ekonomiczne.pl*)

Paskelbta Baltarusijos Prezidento rinkimų data

Šių metų rugsėjo 14 d. Baltarusijos parlamento nariai beveik vienbalsiai priėmė sprendimą dėl šalies prezidento rinkimų datos. Nutarta, kad Baltarusijos prezidento rinkimai įvyks gruodžio 19 d. Pasiūlymui surengti Baltarusijos prezidento rinkimus šių metų gruodžio 19 d., o ne 2011 metų vasarį (kuomet oficialiai baigiasi A. Lukašenkos kadencija) pritarė 108 iš 110 deputatų. Ekspertų nuomone, tokia rinkimų data pasirinkta neatsitiktinai. Pastaruoju metu Maskvos paramą praradęs A. Lukašenka siekia surengti šalies vadovo rinkimus iki Naujųjų metų, nes kiekvienų metų pradžioje kylantys Baltarusijos konfliktai su Rusija dėl naftos arba gamtinių dujų gali pakenkti A. Lukašenkos reitingams.

Artėjant prezidento rinkimams A. Lukašenka susilaukė itin griežtos Tarptautinio valiutos fondo (TVF) kritikos dėl sprendimo nuo šių metų lapkričio 1 d. viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimus padidinti 30 proc., o minimalų atlyginimą – 55 proc. (iki 500 JAV dolerių). Tokio sprendimo įgyvendinimo kaštai gali siekti 2,3 mlrd. JAV dolerių ir padvigubins planuojamą Baltarusijos biudžeto deficitą iki 3 proc. BVP. Priminsime, kad TVF Baltarusijai yra skyręs 3,5 mlrd. JAV dolerių paskolą (paskutinė paskolos dalis buvo išmokėta šių metų balandį), skirtą Baltarusijos ekonomikai skatinti. Tačiau TVF teigimu, A. Lukašenka nevykdo įsipareigojimų įgyvendinti fiskalines, bankų sistemos ir struktūrines ekonomikos reformas. A. Lukašenkos politinių oponentų nuomone, viešojo sektoriaus atlyginimų kėlimas yra populistinis sprendimas, kurio po prezidento rinkimų teks atsisakyti, nes tokią finansinę naštą Baltarusijos biudžetas galėtų išverti ne ilgiau kaip 2 – 3 mėnesius.

Būsimuose Baltarusijos prezidento rinkimuose, be A. Lukašenkos, įregistruota dar 16 kandidatų. Antrajame kandidatų registracijos etape, kuris vyks nuo šių metų rugsėjo 30 d. iki spalio pabaigos kiekvienam kandidatui teks surinkti ne mažiau kaip 100 000 rėmėjų balsų. Prognozuojama, kad didžiąjai daliai kandidatų šiame etape teks pasitraukti. Būsimuose rinkimuose greičiausiai varžysis ne daugiau kaip 4 ar 5 kandidatai. Politikos apžvalgininkai perspektyviausiais kandidatais (be A. Lukašenkos) laiko Vladimirą Nekliajevą (pilietinės kampanijos „Sakyk tiesą!“ lyderį), Andrejų Sannikovą (pilietinės iniciatyvos „Chartija-97“ koordinatorių), Alesį Michalevičių (buvusį Baltarusijos liaudies fronto partijos pirmininko pavaduotoją) ir Vitalijų Rimaševskį (neregistruotos Baltarusijos krikščionių demokratų partijos ko-pirmininką). Artimiausiu A. Lukašenkos varžovu laikomas V. Nekliajevas, remiamas Rusijoje gyvenančių Baltarusijos verslininkų. 64 m. amžiaus V. Nekliajevas – poetas ir buvęs Baltarusijos rašytojų sąjungos pirmininkas. V. Nekliajevas buvo priskiriamas A. Lukašenkos aplinkos žmonėms, tačiau 1999 m. paskelbė pasitraukęs į opoziciją ir išvyko iš Baltarusijos. Nepaisant to, kai kurie Baltarusijos opozicijos atstovai V. Nekliajevą vertina kaip „Kremliaus agentą“ ir atsisako su juo bendradarbiauti.

Kitas potencialus kandidatas į Baltarusijos prezidento pareigas yra A. Sannikovas – buvęs užsienio reikalų ministro pavaduotojas, opozicinio laikraščio „Narodnaja volia“ apžvalgininkas. Sannikovo kandidatūrą remia pirmasis Baltarusijos prezidentas Stanislovas Šuškevičius ir Liaudies fronto partijos Minsko mieste lyderis Viktoras Ivaškevičius. Internetinės apklausos duomenimis (apklausos rezultatus galima rasti tinklalapyje <http://www.rupoll.com/skvgotwgsr.html>), A. Sannikovas populiarumu lenkia visus likusius kandidatus (net ir A. Lukašenką). A. Sannikovas yra pareiškęs, kad laimėjęs šalies prezidento rinkimus siektų stiprinti Baltarusijos dvišalius santykius su Rusija.

■ Parengta remiantis: *Jamestown.org*, *Data.minsk.by*
(Nuotrauka iš *Jamestown.org*)

Ukraina pasirašė stojimo į Energetinę bendriją protokolą

Rugsėjo 24 d. Ukrainos kuro ir energetikos ministras Jurijus Boiko ir šiuo metu Energetinei bendrijai pirmininkaujančios Makedonijos ūkio ministras Fatmiras Besimi pasirašė Ukrainos stojimo į Energetinę bendriją protokolą. Visaverte Energetinės bendrijos nare Ukraina taps protokolą ratifikavus Ukrainos parlamentui. Europos energetinė bendrija (angl. *European Energy Community*), dar žinoma kaip Pietryčių Europos energetinė bendrija (angl. *Energy Community of South East Europe*) arba tiesiog Energetinė bendrija (angl. *Energy Community*). Ji buvo įsteigta 2005 m. spalį ES ir trečiųjų valstybių iniciatyva. Jos pagrindinis uždavinys – išplėsti ES energetikos rinką į kaimynines Pietryčių Europos ir kitas valstybes. Bendrija vienija ES valstybes nares, Albaniją, Bosniją ir Hercegoviną, Kroatiją, Makedoniją, Juodkalniją, Serbiją, Moldovą ir Jungtinių Tautų laikinosios administracijos misiją Kosove. Stebėtojo statusą Bendrijoje turi Gruzija, Norvegija ir Turkija.

Ukraina bendrijos nare galėjo tapti dar 2009 m., tačiau Ukrainos stojimo procesas buvo susietas su Ukrainos gamtinių dujų įstatymo, atitinkančio ES normas, priėmimu. Priminsime, kad šių metų liepos 8 d. Ukrainos parlamentas priėmė gamtinių dujų rinkos liberalizavimo įstatymą, kuriame nuo 2012 m. numatytas gamtinių dujų kompanijų nuosavybės išskaidymas pagal veiklos sritis (gamtinių dujų gavybą, transportavimą ir pardavimą). Šis įstatymas priimtas Kijevui siekiant gauti ES finansinę paramą šalies gamtinių dujų transportavimo sistemai modernizuoti. Europos Komisija (EK) tikisi, kad naujasis gamtinių dujų rinkos liberalizavimo įstatymas ir Ukrainos narystė Energetinėje bendrijoje paspartins Ukrainos valstybinės gamtinių dujų transportavimo kompanijos „Naftogaz Ukraina“ padalinimą. „Naftogaz Ukraina“ išskaidymo klausimas itin aktualus užsienio investuotojams. Jų finansiniai nuostoliai dėl Ukrainos vyriausybės subsidijų gamtinių dujų sektoriui vien 2010 m. sudarė apie 1 mlrd. JAV dolerių. Kita vertus, ekspertų teigimu, „Naftogaz Ukraina“ jau dabar veikia per skirtingas dukterines kompanijas, todėl vargu formalus įmonės išskaidymas didelio poveikio neturės. „Naftogaz Ukraina“ kompanijos išskaidymas į atskiras bendroves itin aktualus ir Rusijos gamtinių dujų kompanijai „Gazprom“, kuri šiuo metu svarsto susijungimo su „Naftogaz Ukraina“ galimybes. Jei „Naftogaz Ukraina“ artimiausioje ateityje būtų išskaidyta, „Gazprom“ susijungimas su „Naftogaz Ukraina“ taps nebeaktualus.

■ Parengta remiantis: Euractiv.com, En.for-ua.com
(Nuotrauka iš En.for-ua.com)

Laikiniai einantis Moldovos prezidento pareigas Michajus Gimpu paleido šalies parlamentą

Šių metų rugsėjo 28 d. laikinai einantis prezidento pareigas Moldovos parlamento pirmininkas Michajus Gimpu pasirašė įsaką dėl Moldovos parlamento paleidimo ir priešlaikinių rinkimų 2010 m. lapkričio 28 dieną. Pagal dabartinės Moldovos Konstitucijos nuostatas M. Gimpu privalėjo paleisti parlamentą, nes nuo 2009 metų balandžio Moldovos parlamentui du kartus iš eilės nepavyko išrinkti prezidento, o 2010 m. rugsėjo 5 d. surengtas referendumas dėl tiesioginių šalies prezidento rinkimų neįvyko dėl pernelyg mažo rinkėjų aktyvumo.

Moldovos ekspertų teigimu, kol kas sunku prognozuoti būsimų Moldovos parlamento rinkimų rezultatus, tačiau akivaizdu, kad nei opozicinė Moldovos komunistų partija, nei valdančiosios koalicijos („Aljanso už Europietišką

integraciją“) partijos savarankiškai nesugebės suformuoti valdančiosios daugumos, galinčios užbaigti Moldovos politinę krizę. Moldovos politinės partijos iki būsimų parlamento rinkimų neketina jungtis į blokus ar sudaryti kitokias sąjungas, todėl politinių partijų aljansų pobūdis turėtų paaiškėti tik išrinkus parlamentą. Būsimoje parlamento rinkimuose ketina dalyvauti dabartinio „Aljanso už Europietišką integraciją“ partijos (Demokratų partija, Liberalų partija, aljansas „Mūsų Moldova“, Liberaldemokratų partija), Moldovos komunistų partija ir Humanistų partija. Galima pastebėti, kad visų parlamento rinkimuose ketinančių dalyvauti politinių partijų rinkiminės programos yra panašios: akcentuojama Moldovos Europinė integracija ir geri dvišaliai santykiai su kaimyninėmis valstybėmis (Rumunija, Rusija, Ukraina). Vienintelė išimtis – Humanistų partijos rinkiminė programa, kurioje akcentuojama Moldovos glaudesnė integracija su Rusija: prisijungimas prie Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstanu Mūsų sąjungos bei antrosios valstybinės kalbos statuso suteikimas rusų kalbai. Sociologinių apklausų duomenimis, 54 proc. Moldovos gyventojų remia rusų kalbos kaip antrosios valstybinės kalbos įteisinimą.

Nors kol kas sunku prognozuoti galimas Moldovos politinių partijų koalicijas būsimajame parlamente, ekspertai išskiria du tikėtinus koalicijų scenarijus: 1) nepaisant vidinių nesutarimų „Aljansas už Europietišką integraciją“ išliks ir naujajame parlamente; 2) Demokratų partija susivienys su Moldovos komunistų partija.

Moldovos ekspertai bėgsta, kad „Aljanso už Europietišką integraciją“ tęstinumas naujajame parlamente Moldovai iš esmės būtinas – jei Aljansas neišlaikys savo struktūros Europos finansinės organizacijos gali imti mažinti paramą Moldovai. Demokratų partijos ir Moldovos komunistų partijos aljanso scenarijus tikėtinas dėl Rusijos paramos Demokratų partijos vadovui Marianui Lupu, kuris laikomas labiausiai prorusišku „Aljanso už Europietišką integraciją“ politikui. Ekspertų teigimu, žlugus rugsėjo 5 d. referendumui dėl tiesioginių Moldovos prezidento rinkimų Rusija sustiprino paramą prorusiškiems politikams. Rugsėjo 16 d. M. Lupu Maskvoje susitiko su Rusijos prezidento administracijos vadovu Sergijumi Naryškinu, Rusijos parlamento vadovu Borisu Gryzlovu ir Rusijos parlamento Tarptautinių reikalų komiteto pirmininku Konstantinu Kosačiovu. Susitikimų su Rusijos politikais metu pasirašytas Moldovos demokratų ir „Vieningosios Rusijos“ partijų bendradarbiavimo susitarimas. Rusijos ekspertai pabrėžia, kad būtent M. Lupu pastangomis Moldovos parlamente buvo užblokuota „Aljanso už Europietišką integraciją“ iniciatyva dėl komunistinės simbolikos uždraudimo, atšauktas laikinai einančio Moldovos prezidento pareigas M. Gimpu įsakas, kuriuo birželio 28 d. paskelbta sovietinės okupacijos diena ir panašiai.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ru*, *Ng.ru*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)